

Rumantsch en il Plan d'instrucziun 21

Tadlar, leger, discurre, scriver – lingua en il focus, litteratura e cultura en il focus

■ Cun l'onn da scola 2018/19 è entrà en vigor il nov plan d'instrucziun per la scola populara. La versiun rumantscha da quest vast document sa lascha consultar a moda integrala sut gr-r-lehrplan.ch. Chatta porscha ina survista da las tematicas e cumpetenzas che fan part dal plan d'instrucziun da rumantsch. Per meglra orientaziun vegnan las noziuns da basa dal nov plan d'instrucziun preschentas curtamain en in chapitel introductiv.

Plan d'instrucziun 21 – noziuns da basa

Ciclus e champs

Il Plan d'instrucziun 21 divide ils indeschns da scola en trais ciclus: scolina e 1./2. classa, 3.–6. classa e 7.–9. classa. El è structurà en sis champs: linguas – matematica – natira, uman e societad – art ed activitads expressivas – chant e musica – moviment e sport.

Ultra dals sis champs cumpiglia il Plan d'instrucziun 21 dus moduls cun incumbensas interdisciplinaras: medias ed informatica – orientaziun professiunala. Plinavant è da resguardar entaifer ils singuls champs e moduls ils dus suandants aspects: las cumpetenzas transversalas (persunalas, socialas e metodicas) – il svilup persistent sco idea directiva (en politica, ambient, societad e.a.).

Dals champs da cumpetenza a las singulas cumpetenzas

Sin l'emprim plaun da structuraziun èn ils champs numnads dividids en champs da cumpetenza. Quels s'orienteschan ad abilitads / inschigns (p.ex. tadlar, leger, discurre, scriver en las linguas) u a temas / enconuschientschas (p.ex. cifra e variabla en matematica).

Sin in proxim plaun da structuraziun pon ils champs da cumpetenza esser dividids en activitads resp. en tematicas. Betg tut ils plans d'instrucziun dals roms cuntengnan quest plaun da structuraziun.

Tar mintga champ da cumpetenza (resp. activitad/tematica) vegnan formuladas cumpetenzas e vegn preschentà ses svilup. Las descripziuns da las cumpetenzas drizzan l'egliada sin la fin da la scola populara e descrivan la savida e las abilitads che las scolaras ed ils scolars han lura.

«Il svilup da las cumpetenzas sco element central dal plan d'instrucziun»

Per mintga cumpetenza è descrit in furma da singulas finamiras (= stgalims da cumpetenza) tge svilup da savida e d'abilitads che vegn spetgà. Qua tras vegn exprimì che las scolaras ed ils scolars acquistan las cumpetenzas cuntinuadamain sur in tschert temp. Ils stgalims da cumpetenza sa differenzieschan tras l'augment da la savida da fats, da concepts e da process, tras l'augment da pretensiuns da chapientscha, tras la complexitad pli gronda da la situaziun d'applicaziun u tras il grad da l'indipendenza, cun la quala i vegn lavurà.

La successiun dals stgalims po resultar da la logica dal rom. Quai vul dir ch'ìls temas / las enconuschientschas e las abilitads / ils inschigns d'in stgalim da cumpetenza acquistà precedentamain furman en mintga cas la basa per ils stgalims da cumpetenza che suonan. Tut tenor il tema ha il svilup da las cumpetenzas in dumber variabel da stgalims da cumpetenza. Quest dumber sa drizza tenor la dumonda, tge ch'è raschunabel – ord vista dal rom – per il svilup da las cumpetenzas respectivias.

Ch'ìls stgalims da cumpetenza stantan en il center dal Plan d'instrucziun 21, resulta er dal code ch'è attribuià a mintgin da quels. Il code sa cumpona da las suandantas parts: Ils champs da cumpetenza vegnan numerads tras (1, 2, 3, ...); las activitads / tematicas vegnan designadas cun maiusclas (A, B, C, ...); las cumpetenzas vegnan numeradas tras (1, 2, 3, ...); ed ils stgalims da cumpetenza vegnan designads cun minusclas (a, b, c, ...). A maun da questas abreviaziuns sa lascha generar in code per mintga stgalim da cumpetenza. Exempel: MA.1.A.3.c = matematica; 1. champ da cumpetenza; activitad A; 3. cumpetenza; stgalim da cumpetenza C.

Il champ «linguas» sa cumpona da la lingua da scola sco er da l'emprima, la segunda e la terza lingua estra. Per la scola rumantscha vul quai dir: Rumantsch a partir da l'emprim ciclus, tudestg a partir da la 3. classa, englais a partir da la 5. classa e franzos/talian sco part dal terz ciclus.

Il champ linguas en general

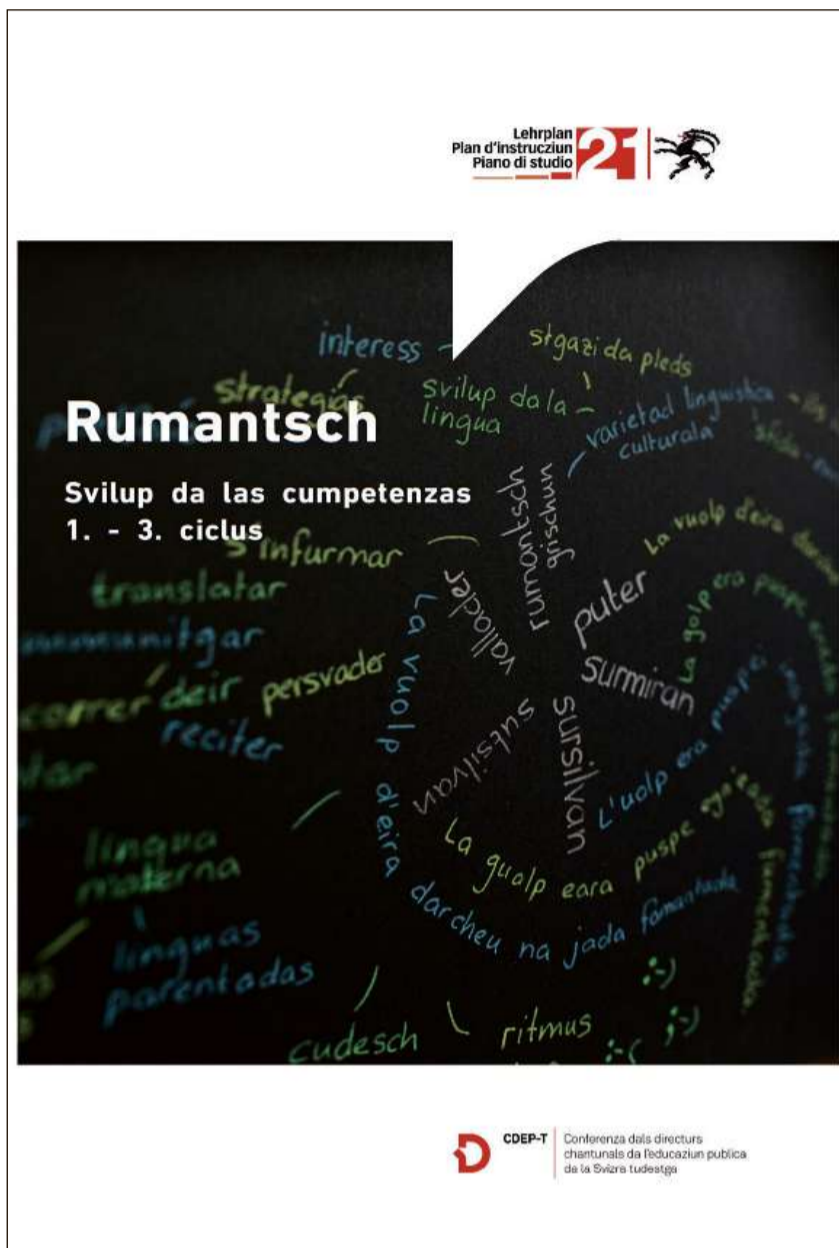
Entaifer il champ linguas enumerescha il Plan d'instrucziun 21 d'ina vart ils tratgs cuminaivels da tut las linguas e tracta lura a fund las particularitads da mintga singula lingua. La structura cuminaivla da la lingua da scola e da las linguas estras permetta da duvrar sinergias tranter las linguas. Il svilup da las cumpetenzas vegn alura però preschentà separadamain per mintga lingua.

Ils plauns da structuraziun comunabels: champs da cumpetenza e tematicas. Entaifer il champ linguas disponan tut las linguas dals medems sis champs da cumpetenza: Tadlar, leger, discurre e scriver èn attribuidas a l'agir linguistic. En «lingua(s) en il focus» ed en «litteratura en il focus» (resp. «culturas en il focus» tar las linguas estras) èn la(s) lingua(s) ed ils products linguistics l'object d'ina confrontaziun pli profunda cun fenomen linguistics.

Da princip è er il proxim plaun da structuraziun, las tematicas, identic tar tut las linguas. Per tegnair quint da las particularitads da las duas linguas minoritaras cuntegna il plan d'instrucziun da rumantsch resp. da talian però ina tematica supplementara che na cumpara betg en il plan d'instrucziun da tudestg, numadamain «savida davart cultura rumantscha» resp. «storia della lingua». Perquai è il sisavel champ da cumpetenza er vegnì renumnà per rumantsch en «litteratura e cultura en il focus». Ultra da quai han ins tratg ensem en il plan d'instrucziun da rumantsch las trais tematicas «Sprachformales Untersuchen», «Grammatikbegriffe» e «Rechtschreiberegeln» sut la noziun generala «Furma da la lingua».

Cuntegns dal plan d'instrucziun da rumantsch

I suonda ina survista cumplessiva dals sis champs da cumpetenza dal plan d'instrucziun da rumantsch. Entaifer quels vegnan preschentas las singulas tematicas e descrittas tut la(s) cumpetenza(s) ch'èn attribuidas a quella. L'ultim plaun da structuraziun, quel dals singuls stgalims da cumpetenza, è memia vast per al pudair resguardar en questa preschenta. Quel pon ins consultar online sut <https://gr-r.lehrplan.ch/index.php?code=b|1|12>.

Frontispizi dal plan d'instrucziun da rumantsch.

leger. Els san activar ed engrondir lur stgazi da plects receptiv per chapir pli spert il legi. Chapir texts da diever: Las scolaras ed ils scolars san prender ora infurmaziuns da texts da diever. Chapir texts litterars: Las scolaras ed ils scolars san leger e chapir texts litterars. Reflexiun davart il cumportament da leger: Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur cumportament ed interess da leger. Discurre Abilitads da basa: Las scolaras ed ils scolars san nizzegiar a moda adattada lur motorica da discurre, lur articulaziun e lur vusch. Els san activar lur stgazi da plects productiv e lur model da frasa per discurre a moda fluanta. Discurre a moda monologica: Las scolaras ed ils scolars san s'exprimer en situaziuns monologicas a moda adattada e chapibla. Discurre a moda dialogica: Las scolaras ed ils scolars san sa participar activamain ad in dialog. Reflexiun davart il cumportament da discurre: Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur atgna moda da discurre, lur cumportament en preschenta. En discurs.

Abilitads da basa

Scriver Abilitads da basa: Las scolaras ed ils scolars san scriver a maun a moda legibla e currenta e nizzegiar la tastatura. Els svilupeschan in flux da scriver sufficient per avair avunda capacitat per ils process da scriver elevads. Els san activar ed engrondir lur stgazi da plects productiv e models da frasa per formular e scriver a moda fluanta. Products scrits: Las scolaras ed ils scolars enconuschan differentes musters da texts areguard structura, cuntegn, lingua e furma ed als san nizzegiar tenor lur finamira da scriver per scriver agens texts. Process da scriver – chattar ideas e planisar: Las scolaras ed ils scolars san co chattar avunda ideas da scriver e san co las integrar en in process da scriver a moda intenziunada.

Tadlar Abilitads da basa: Las scolaras ed ils scolars san percepir, ordinar e cumparegliar tuns, silbas, ramurs, suns e vuschs. Els san activar ed engrondir lur stgazi da plects receptiv. Chapir texts monologics: Las scolaras ed ils scolars san prender ora infurmaziuns da texts auditivs. Chapir texts dialogics: Las scolaras ed ils scolars san suandar discurs e mussar lur atenziun. Reflexiun davart il cumportament da tadlar: Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur cumportament ed interess da tadlar. Leger Abilitads da basa: Las scolaras ed ils scolars disponan da las abilitads da basa dal

Process da scriver – formular: Las scolaras ed ils scolars san metter lur ideas e lur paratrgs en ina successiun chapibla e logica. Els san vegnir en in flux da scriver e formular adequatamain a lur intenziun. Process da scriver – surlavurar il cuntegn: Las scolaras ed ils scolars san surlavurar tematicamain lur text areguard la finamira da scriver e las directivas. Process da scriver – surlavurar la furma: Las scolaras ed ils scolars san surlavurar lur text areguard ortografia e grammatica. Reflexiun davart il cumportament da scriver: Las scolaras ed ils scolars san reflectar davart lur process e lur products da scriver e san valitar lur qualitat.

Lingua en il focus Perscrutar lingua: Las scolaras ed ils scolars san perscrutar e cumparegliar linguas. Per quel intent san els rimnar, ordinar e cumparegliar material linguistic. Els scolars san formular supposiziuns davart quest material e las verifitgar. Diever da la lingua: Las scolaras ed ils scolars san perscrutar il diever e l'effect da lingua. Furma da la lingua: Las scolaras ed ils scolars san intercurir structuras linguisticas en plects e frsas. Las scolaras ed ils scolars san duvrar expressiuns grammaticas per l'analisi da structuras linguisticas e san applitgar lur savida davart la grammatica. Las scolaras ed ils scolars san applitgar lur savida davart reglas ortograficas en exercizis isolads ed en agens texts.

Litteratura e cultura en il focus Preschenta da texts e reflexiun davart l'effect: Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Rumantsch e tudestg «En scolas da lingua rumantscha è rumantsch la lingua da scola.» Cun questa simpla frasa definescha e caracterisescha il plan d'instrucziun la situaziun linguistica en las stanzas da scola rumantschas (emprim e segund ciclus). A partir da la 3. classa fa il tudestg part da la scola rumantscha sco agens rom. En il terz ciclus vegn instrui per rumantsch circa in terz dals champs «natira, uman e societad», «art ed activitads expressivas» e «chant e musica». Las cumpetenzas dal modul «orientaziun professiunala» vegnan svilupadas per rumantsch e tudestg. Il plan d'instrucziun è concepi uschia che la lingua estra tudestg daventa pli e pli la segunda lingua d'instrucziun. Quai garantescha che las scolas da lingua rumantscha preparan las scolaras ed ils scolars per l'instrucziun dal stgalim secundar II.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Rumantsch e tudestg «En scolas da lingua rumantscha è rumantsch la lingua da scola.» Cun questa simpla frasa definescha e caracterisescha il plan d'instrucziun la situaziun linguistica en las stanzas da scola rumantschas (emprim e segund ciclus). A partir da la 3. classa fa il tudestg part da la scola rumantscha sco agens rom. En il terz ciclus vegn instrui per rumantsch circa in terz dals champs «natira, uman e societad», «art ed activitads expressivas» e «chant e musica». Las cumpetenzas dal modul «orientaziun professiunala» vegnan svilupadas per rumantsch e tudestg. Il plan d'instrucziun è concepi uschia che la lingua estra tudestg daventa pli e pli la segunda lingua d'instrucziun. Quai garantescha che las scolas da lingua rumantscha preparan las scolaras ed ils scolars per l'instrucziun dal stgalim secundar II.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect: Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect: Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect: Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect: Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurre davart texts e reflectar lur paratrgs e sentiments en connex cun lur lectura. Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras: Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da genres litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp. Analisa e sintesa: Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concipids a moda conscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts. Savida davart cultura rumantscha: Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

Champ da cumpetenza	R.4 E	Scriver	Renviament
Cumpetenza	1.	Las scolaras ed ils scolars san surlavurar tematicamain lur text areguard la finamira da scriver e las directivas.	
Incumbensa dal 1. ciclus	1.1	Las scolaras ed ils scolars...	Cumpetenza da basa
Incumbensa dal 2. ciclus	2.1	Las scolaras ed ils scolars...	Stgalim da cumpetenza
Puncts d'orientaziun	2.2	Las scolaras ed ils scolars...	
Incumbensa dal 3. ciclus	3.1	Las scolaras ed ils scolars...	

A mintga cumpetenza èn attribuids singuls stgalims da cumpetenza. Las finamiras correspondentas vegnan acquistadas successivamain en il decurs dals trais ciclus.

La preschenta da texts e reflexiun davart l'effect
 Dossier «Plan d'instrucziun 21»
Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=2876
www.chatta.ch